

HORVÁTH SÁNDOR

GETNO. A NAGY GENERÁCIÓ EMLÉKEZETI HELYEI

Az előzmények nélküli
tett hangsúlyozása
éppúgy a forradalmi
retorika része, mint
a szolidaritás
vagy a pátoasz.

Néha a beatnemzedék színre lépése a társadalmi normákat elsőprő szélviharoként jelenik meg, holott a nemzedék leghíresebb kulcsregénye, Kerouac *Útonja* korántsem volt nagy üzleti siker a kiadónak. 1957-ben csupán néhány hétig szerepelt az amerikai könyveladási listák tizedik helyén, a *The New York Times* kritikáján kívül alig fogadták elismeréssel, és hamarosan lekerült a könyvesbolti polcokról is. A szerző ismertségét a *Time*, a *Playboy* magazin és a bulvárlapok hozták el a generáció létszámát és magatartását firtató, bulvárlapokhoz méltó kérdésekkel. Bár a beatgeneráció fogalmának „feltalálását” Kerouac egy magánbeszélgetéséhez kötik, a fogalmat az MGM szenzációhajhász filmje tette közismertté. Ebben az 1959-ben készült, B kategóriás játékfilmben a generációhoz sorolt, nőket sorozatban megerőszkoló „beatnik” főhős, Stan Hess partiról partira menekül a rendőrség elől bongó dobok ütemére, miközben egy helyütt egy „beatnikverset” is felolvasnak. Hess a megerőszkolt nők mellett névjegyként egy aszpirint hagy, melyet színlelt fejfájására kért előzőleg a kiszemelt áldozatoktól.¹ A fogalom és a generációhoz kötődő „életérzés” jobban eladható volt – mint minden – az erőszak és a szex árukapcsolásával. A beatnik sztereotípiája elvált az irodalomtól, és a beatgeneráció mitizált életvitelét megjelenítő, tömegmédiában forgalmazott árucikk lett belőle. Szinte bármit el lehetett adni a használatával, Kelet-Európában még a Hruscsov-féle szocializmust is, különösen a fiataloknak.

Magyarországon az 1956-os megtorlások még javában zajlottak, mikor az 1957-ben felbocsátott

szovjet Szputnyik miatti amerikai pánik hatására az angoltól idegen –nik képzőt ragasztotta a *San Francisco Chronicle* újságírója 1958-ban egy újságcikkben a beat szócskához.² A média megalkotta a beatnik alakját, aki erőszakos, furcsa zenéket hallgat és extravagánsan öltözködik. A Szputnyik nem csupán Kelet-Európa sorsát és a magyarországi megtorlás folyamatát befolyásolta, hanem a beatgeneráció tömegmédiában megjelenő reprezentációját is meghatározta: annak központi eleme az erőszaktól való félelem lett. Némi túlzással az amerikai tömegmédiá válasza a Szputnyik által kiváltott pánikra a beatnik feltalálása volt.

Mire 1966-ben megjelent magyarul is az *Úton*, majd 1967-ben az *Üvöltés* című antológia a beatnemzedékről, addigra a fogalom már összecsiszolt a hippik körüli új, amerikai médiakampánnyal, amelynek apró morzsái Kelet-Közép-Európába is eljutottak. Ezt a fogalmi zavart igyekezett kibogozni Sükösd Mihály *Hippivilág* című 1979-es esszéjében, ám ez a beatgeneráció, nagy generáció, 1968-as generáció, beat és hippi fogalmak összemosásának folyamatát korántsem zavarta meg.³ A magyar és kelet-európai beatnik és hippi egy töről fakadtak, még a hivatalos közbeszédben is alig-alig tettek különbséget közöttük.

Az egykori Várbazár helyén már 1961 óta működött az Ifjúsági Park, amely éppen ebben az időben kezdett kultuszhelyé válni.⁴ 1967-től egyre többen jártak a KISZ Budapesti Bizottsága által létrehozott parkba, ám korántsem a látogatók száma vagy az ott előadott táncdalok, majd rockzenék határozták meg azt, hogy a helynek milyen imázsa alakult ki. Az Ifjúsági Park mitizált emlékezetének megteremtése az 1980-as években kezdődött. A park 1984-es bezárása óta megjelenő, retrodivatot meglovagló visszaemlékezések éppúgy hozzájárultak ahhoz, hogy az Ifjúsági Park a magyar beatnemzedék mitikus kultuszhelyévé váljon, mint az ott forgatott tévéfelvételek és az odajárókról szóló játék- és dokumentumfilmek (pl. *Extázis 7-től 10-ig*).⁵ A mitikus helyre történő visszaemlékezések egy olyan mitizált múltat elevenítenek fel, ahol a fiatalok a legvidámabb barakk egyik legvidámabb pontján hallgathatták az amerikai előadókat is gyakran játszó rockzenét.

A mitikus hely olvasztótégelyként közösséget teremtett a visszaemlékezésekben: „Hogy mi vonzotta ide a fiatalokat? Egy időben a hajdani cselédkorzó szerepét is betöltötte a Park. Ez volt a nagy találkahely. Itt flangáltak a népies körből frissen érkezett szövő- és fonólanysok, a belvárosi-városi diákcsajok pedig nemcsak a mennyiségi, hanem a minőségi választékot is biztosították jelenlétükkel.” A társadalmi különbségek a hatvanas évek emlékezetében – akárcsak annak nagy metaforájában, az Ifiparkban – egy csapásra eltűnhettek a rockzene hatására: „Nekünk magunkfajta külvárosi srácoknak állandó stresszt jelentett a beengedés. Rajnák vagy valamelyik slamesze mindig ott állt a kapuban, és tetőtől talpig szemrevételezte a jelentkezőket. Ha piszkos volt a cipőd, elbúcsúzhattál az aznapi szórakozástól. Sashalomról jöttünk be a városba, ha esett, persze sárosak voltunk, fűcsomókat tépkedtünk, és azzal súroltuk fényesre a cipőnket. A lányoknak se volt aranyéletük. Nadrágkosztumban például nem engedték be őket, kizárólag szoknyában. [...] Nálunk még a hatvanas évek végén is a bűn jelképe volt a nadrág a lányokon.”⁶ A nemi szerepek vagy a társadalmi csoportok közti különbségek eltűnésének kiemelése a társadalmi szolidaritás növekedését jeleníti meg a visszaemlékezésekben. Az individualizmust a forradalmi retorika alkalmazhatósága érdekében egészíti ki a közösségi élmény hangsúlyozása. Mintha a generáció tagjainak egyik meghatározó közösségi élménye az lett volna, hogy egyenként is különböző emberek voltak.

A mitikus Ifipark az összefogás, a barátság és a közösség szimbóluma a visszaemlékezésekben. Még a parkot híressé tevő Kék fény adások főszereplői, a rendőrség által a parkból kizárt, majd belőlük kreált „Nagyfa galeri” tagjai is a közösségi összefogás szimbólumaként jelenítik meg a parkot. Ez a mitikus múlt persze már-

már komikus, népmesei figuraként ábrázolja a park igazgatóját, a később sikkasztásért elítélt Rajnákot, a „górét” vagy a balhékat, amelyek a tévénezők vagy újságolvasók szemében ismertté tették a parkot, és meghatározták annak imázsát. S bár a megnyitón még Bodrogi Géza szteppelt, mégis Radics Béla, a Sakk-Matt, a Kex és a P. Mobil áll az emlékezések középpontjában. Különösen Radics Béla kultusza köthető a parkhoz, akinek kerébe tört élete a park félbeszakadt történetének megjelenítésére is alkalmas.⁷

A társadalmi integráció és a közösségi megmozdulások megjelenítésére is alkalmas a mitizált múlt. Ilyen a park bezárása előtt 1981-ben, a park „hivatalos” zenekara, a Bergendy zenekar által előadott Budai Park Blues. „[...] Kapuk nyílnak Kőbányán, Kispesten, Újpalotán és a Csepel-szigeten / [...] Befogad mindenkit, akárki beléphet.”⁸ A közös megmozdulásokhoz éppúgy hozzátartoznak a mitikus helyen kívüli akciók, mint a parkba járók vagy azok bálványainak a parkban, a rendőrség által ellenőrzött városi térben történő cselekedetei.⁹ A „balhé” köré csoportosuló visszaemlékezések az ellenállás egyik szimbólumává emelik a parkot, és a legegyszerűbb ügyek is mind a lehetségesnek tűnő, visszaemlékező számára mitikus ellenállást jelentik.

Egyik legismertebb ilyen balhé, amely a hivatalosan egyik legjobban támogatott, mégis rendre lázadóként ábrázolt Illés-együttes tagjaihoz kapcsolódik, a kukarugdosás korabeli, széles körben elterjedt motívumát használja fel. A történetre épülő cikk az Illés-együttes 1969-es pécsi huligánkodásáról szól, a *Népszabadságban* jelent meg Szabó László tollából. Eszerint az együttes néhány tagja a Misina-tetőről jött lefelé a déli órákban és „a Vak Bottyán utcában arra szottyant kedvük, hogy az úttest szélére kiállított szeméttartót rugdosni kezdjék”.¹⁰ Az ügyből per lett, melynek során a fiúkat garázdaságért pénzbírságra ítélték. A bíróság megállapítása szerint „a fiúk az út közepén fekvő kb. 30 cm átmérőjű üres bádgedényt félrerúgták [nem rugdosták!], és az út szélére állították”.¹¹ Ezekben az elbeszélésekben az aluljárókból feljövő, hosszú hajú, ápolatlan, szakadt ruhás huligánok a civilizálatlan vadak metaforái, akik szeméttel és szennyel borítják el a város tiszta tereit (szó szerint és képletesen is, hisz kukákat borogatnak), megfertőzik a tiszta erkölcsű fiatalokat, a városi civilizációt. Ez a történet a hatvanas évek és a „nagy generáció” emlékezetébe már a lázadás szimbólumaként vonult be, emiatt Koltay Gábor 1980-ban tizenhat oldalon keresztül közölte az ügyben keletkezett dokumentumokat.¹² A normaszegés, a lázadás, a korabeli szóhasználatlalt „huligánkodás” elmesélése nem csupán a hatalommal történő szembenállást reprezentálja, hanem azt is, hogy ez a közösség, az emlékezetben a generáció még „összetartott” és „összetartozott”. Ezért akit a hatvanas években a hosszú haja miatt lehuligánoztak, az ma már kifejezetten büszkén mesél erről. Eközben az Ifjúsági Park egyfajta ősi kohóként is megjelenik, ahol egyesülhetett mindenki, aki a rendszerrel szemben állt.

Az Ifjúsági Parkra történő visszaemlékezés – mint az 1956 utáni generáció kultikus helye – a forradalmi retorika feltámasztására is lehetőséget biztosított. Az előzmények nélküli tett hangsúlyozása éppúgy a forradalmi retorika része, mint a szolidaritás vagy a pátosz. Szabó István – még mielőtt ügynökműltja nyilvánosságra került volna – mesélte Révész Sándornak az *Álmodozások kora* című, generációs identitás megteremtéséhez hozzájáruló filmje kapcsán: „Az derült ki, hogy az illúziók nem működnek, mert nem felelnek meg az emberi természetnek. Az ideológiák, a mesék nem felelnek meg a valóságnak. Az derült ki, hogy szétesik az a generációs harci felállás, a generációs harcmodor, amellyel Jancsiék meg akarják találni a biztontságot a világban, mert a tehetség, a gondolkodásmód, a tisztesség nem így van felosztva. A látszatscsoportosulásoknak szét kell esniük, a racionalitás látszatából, a mesékből a gyerekeségekből pedig fel kell ébredni.”¹³

Az előzmények nélküli forradalom retorikájában az előzmények nélkülüként ábrázolt szexuális szabadság tapasztalatának megjelenítése kulcsszerepet kapott a „nagy generáció” emlékezetében. Olyan szexuális tartalmú történeteket meséltek erről a korszakról az Ifjúsági Park kapcsán, amelyek szemben állnak minden korábbi generáció élményeivel, ezáltal a korszakra ragasztott „szexuális forradalom” címkét is reprezentálják. A generáció nem egy – ma már nagyszülő korú – tagjának a mai napig egyik meghatározó beszédtemája, hogy milyen szexuális kalandok estek meg vele a hatvanas években. Ezeknek a történeteknek a másik közös jellemvonása a szabadszájúság, a szavak tabudöntőgető hatású megválasztása. Erre példa az Ifipark „hivatásos emlékezőjévé” vált Indián becenevű „nagyfás” egyik 1965-ös története, amely Zord Khán „álnév” alatt jelent meg Csörsz Istvánnak a hatvanas évek nosztalgijára építő könyvében. „Volt egy haverom, Tüzesnek hívták. Az is csövezett, olyan magas különben, mint te vagy. Azt mondja nekem, a Bányai Juli-intézetben felszedtem egy csajt, Terinek hívják, nagyon édes, szép fogsora van, gyere ki velem, rengeteg csaj van ott, neked is jut. Nekem volt csajom, de tudod, milyen vagyok, új hús, minden, rendben van. Volt ennek a Terinek egy barátnője, nem tudom már, hogy hívták. Majdnem olyan magas, mint én, de hatalmas mellekkel. Fiús frizurája volt, szőke haja, az Államinál vártuk őket. Teri már szerelmes volt a Tüzesbe, nekem jutott a másik. Elhoztuk őket hozzánk. Én is elégedett voltam, mert olyan nővel még nem találkoztam, örült nagy melle volt, mint egy Kleopátrának, még attól is nagyobb, és kemény, mint a kő. Egy cigarettapapírt nem tudtál volna elhúzni köztük. Isten bizony. Hát aztán megtudtam, hogy trippert kaptam tőle. Megegyeztem a Tüzessel, hogy kicseréljük őket, Tüzes kapja az én csajomat, az nem csinált belőle problémát, én meg a Terit...”¹⁴

A korabeli normák elleni kisebb-nagyobb lázadások – legyen szó a nyelvhasználatról, a szexualitásról vagy a kulturális termékek fogyasztásáról – mind a lázadó-forradalmi elbeszélésmód keretei közé illenek. Ezért az emlékezők előszeretettel vezetik fel lázadásaik történetét (ezek leggyakrabban a hosszú haj és a Szabad Európa Rádió hallgatása) valamilyen korabeli retorzió ismertetésével. Ezek lényege, hogy valamelyik kortársukat megbüntették a hosszú hajáért vagy a Szabad Európa hallgatásáért, ők mégis hosszú haját növesztettek vagy a nyugati adókat hallgatták titokban.

A fogyasztás elsősorban nem azért vált az emberek fejében az évtized jellemzőjévé, mert fogyasztásuk olyan mértékben növekedett, hogy azt számottevően megérezték volna.¹⁵ Ennek elsődleges oka sokkal inkább az volt, hogy a hivatalos közbeszédben az évtizedet így ábrázolták, amihez jelentős mértékben felhasználták Budapest belvárosának idegenforgalmi beruházásait és kirakatként megjelenő képi megjelenését. Akik megtehették, 1969-ben naponta átlagosan három órát töltöttek televízió nézéssel, s ez megmutatkozott a moziba járók számának csökkenésében is. A hatvanas évek magyar televíziója megváltoztatta az emberek tapasztalatainak észlelését, válogatás nélkül tévéztek, a megkérdezettek 70 százaléka a szórakozás kedvéért.¹⁶ Emiatt a hatvanas évekre – a beatnemzedék mellett – úgy is vissza lehetne emlékezni mint a televízió térhódításának évtizedére. A televízió egyre jobban meghatározta, miről beszéltek az emberek, hogyan észlelték az őket körülvevő világot, legyen szó a Kék fény adásaiból ismert „bűnözőkről” vagy a Táncdalfesztivál közvetítései révén ismertté váló „beatzenekarokról” – hogy csak a legnézettebb adásokat emeljem ki. A város, amelyet az emberek a televízión keresztül észleltek, elsősorban kirakattá mutatta feléjük, ezen belül a fiatalok terei közé tartozó városi tereket, köztük az Ifiparkot. A tévézésről készített jelentés meg is állapította, hogy „a szórakoztatás jellege túlságosan pesti, abból az igényből indul ki, amit a főváros kitermel. A vidéki közönség szemlélete és gondolkodása, sajnos, még negatív irányban sem befolyásolja a tévé műsorát.”¹⁷ A városi térben elfogadható normákat egyre erősebben befolyá-

solta, hogy mit láttak az emberek a városról a tévében, mint az, hogy mi volt a mindennapi tapasztalatuk. Egyúttal a mindennapi gyakorlatok közé olyan elemek is beépültek, amelyeket a szocialista hatalom a fogyasztás címkével is illelhetett, tehát megfeleltek a nyugatiasnak tartott, de sajátos módon szocialistának vélt elveknek is. Ezek közé tartozott a beatzene és a hozzáragasztott generáció elképzelt életérzésének fogyasztása is.

A fogyasztásnak a szocialista korszakban is más-más jelentése volt a különböző társadalmi csoportok számára. Ebből a szempontból nem az a fontos, hogy kik és mit fogyasztottak a szocialista korszakban, vagy milyen új fogyasztói szokások jelentek meg. Sokkal inkább az, hogy miként érzékelték és ábrázolták a változó környezetüket a szocializmus és a kapitalizmus politikai és ideológiai versengése közepette azok a szereplők, akik a totalitárius elbeszélésformában javarészt csak túrték a hivatal packázásait. A hatvanas években átalakuló városokban számos újfajta tér képződött, melyek meghatározták a térbeli identitás kialakulásának emlékezetét. Ez ugyanúgy igaz az új lakótelepek lakóira, mint a barátaikat a talponállókban megtaláló munkásokra vagy az identitásukat egyes presszókhoz is kötő értelmiségiekre: „Presszónak átkeresztelt kávéházak, kávéházként működő eszpresszók, belvárosi éttermek, félig zártkörű klubok, megannyi hely a találkozásra. Az Anna. A mondén hely. Wurlitzerrel és kurvákkal és az szt. tiszt amatőr filmes főpincérrel, Barna Pistával, aki »ügyelt ránk«. Tudtuk, hogy ő a »mi emberünk«, de csak akkor hittük el, amikor W. Bélát börtönbe juttatta. A Muskátlí. Művészekkel és minden újra fogékony fiatalokkal. Számunkra mindennek az alfája és ómegája, ahol a fontos dolgok eldőlték, ahol a számunkra fontos emberekkel biztosan lehetett találkozni, anélkül hogy randevút beszéltünk volna meg, ahol egy átlagos hétköznap délelőttön ott volt Pilinszky (+) és Vujicsics (+), Kondor (+) és – haláláig – Sarkadi (+). A Nárcisz. A bölcsészek fő gyülekezőhelye, az egyik állomás az Apostolok, a Belvárosi és a Kárpátia felé [...] A Bajtárs művek, ahová mi csak enni-inni jártunk. A Metropol (Bernáth Aurél által szignált, Csernus által kivitelezett freskó, elpusztították) és a New York. Távolabb a Luxor. És a késő esti, éjszakai végállomás, a Kondor-freskóval díszített (azóta levakarták!) Építész pince. Belépés csak klubtagoknak – meg mindenkinek.”¹⁸ Ezek között a terek között teremtett társadalmi hidat az elképzelt Ifjúsági Park a visszaemlékezésekben, ahol a mitizált múlt szerint jelen volt mindenféle társadalmi csoport, különösen a társadalmi csoportok közötti korlátokat képzeletben eltörlő fiatalok.

A beatgeneráció életében olyan fogyasztási tárgyak töltenek be kultikus szerepet, amelyek a zenéhez és a koncertekhez kötődnek. Az emlékezők ezért gyakran ezeknek a tárgyaknak a leírásához kapcsolják emlékeiket, legyen szó egy rádióról, egy hangszerről vagy éppen egy magnóról. Egy zenéhez köthető fogyasztási tárgy szimbolizálhatta a generáció közös élményeit is, ezért az emlékezetben ezek a tárgyak kultikus helyet foglalnak el, és történeteik szövése közben a visszaemlékezők körkörösén visszatérnek ezekhez a tárgyakhoz.

Ha egy ilyen tárgy még Nyugatról is származott, az különösen növelte értékét. Ezért volt kitüntetett helye Czeglédy úr Rákóczi úti lemezüzletének, aki a Nyugatról csempészett lemezeket árulta. „Otthon nemigen lehetett zenét hallgatni, hiszen még lemezjátszóm se volt, de ismertem már Czeglédy urat, a Rákóczi út egyik udvarában működő lemezárust, akinél használt nyugati lemezeket is lehetett kapni. Elég drágák voltak, s elég lestrapáltak. Czeglédy úr egy napra kölcsönzött lemezeket, amiket át lehetett játszani az ekkoriban már kapható Mambo vagy Terta magnókra.”¹⁹ Szinte az egész országban ismerték ezt az üzletet, amely rendre előbukkan a visszaemlékezésekben. A zene rögzítése, a lemezek beszerzése és cserélgetése, valamint a zenék „reprodukálása” (ami többnyire csak paródiaszinten sikerült) mindazon tevékenysé-

gek közé tartoztak, amelyekre szívesen emlékeznek vissza a beatkorszak története-ként a „nagy generáció” tagjai. Ennek a visszaemlékezésnek egyik fontos funkciója, hogy a zenebeszerzés rituáléját ismétlő elbeszélésekben valamilyen történetet jelenítenek meg, ami nem testesülhet meg pusztán a rádióhallgatás és koncertre járás ecsetelésében. A nyugatias életformát jelképező termékek fogyasztásának emlékezte önmagában is alkalmasnak tűnik arra, hogy a hatvanas éveket „életforma-forradalomként” ábrázolják, még akkor is, ha 1956 gyermekkori tapasztalata a hatvanas évek korlátozott ifjúsági lázadásának emlékezetét is meghatározza.

„Szerintem Magyarországon 68-nak igazából nem volt nagy jelentősége. És azok a későbbi állítások sem igazak, hogy nálunk követték volna a nyugati trendeket. Egyébként is melyiket? A franciát? Szóval igazából nagyon nehéz megfogni, hogy akkor mi volt, legföljebb kulturálisan, de politikailag szerintem nemigen lehet megfogni. Tehát addigra azért nem véletlen, hogy Mao volt a példakép, és nem Brezsnyev...” – mondta Láncki András a *Mozgó Világ* 1968 negyvenéves évfordulójára feltett körkérdésére, és nemcsak születési évéből (1956), hanem válaszából is látszik, hogy nem sorolja magát a „nagy generáció” tagjai közé.²⁰ Ennek egyúttal a jelenkori politikai meggyőződés is oka lehet, mivel a hatvanas évek „nagy generációja”, úgy tűnik, elsősorban azok számára volt fontos, akik magukat a kilencvenes években „liberálisként”, esetleg „baloldaliként” határozták meg. Ennek ellenére a generáció imázsának felépítésében kifejezetten intenzíven vettek részt olyanok, akik később magukat „konzervatívként” határozták meg (például Koltay Gábor). Hovatóvább az egykor együttesben játszó zenészek is annyi politikai égtájrak szaktak, ahány aktuálisan befolyásolni kívánta és befolyásolta is a múlttól szóló gondolkodást (a legközismertebb példa erre Szörényi Levente és Bródy János, az egykori Illés együttes tagjai). Az Ifjúsági Park egykori közönsége, szereplői és emlékezetének megteremtői a nyolcvanas évektől politikai aktivizmusként is ábrázolhatták a parkban történeteket.

„Ha elfogadjuk azt, hogy Magyarország, 1100 éve, István király óta, a kereszténység és ennek a reformációnak a keretén belül lett az, ami lett, és annyi külső horda megpróbálta szétforgácsolni, hál’ istennek ez nem sikerült, hellyel-közzel, ideértem a Trianont, de most ne menjünk mélyen bele a politikába. Ennyit talán az állampártnak a tevékenységéről. Ma biztosan állíthatom, egy ilyen bő negyven év távlatából, harmincöt és negyven év távlatából, hogy az akkori magyar ifjúság, értem alatta a beatifjúságot is, meg a diákságot is bizonyos szinten, nagymértékben hozzájárult, hogy lebomlott az állampárt. Idézőjelbe: úgy, ahogy lebomlott” – mesélte Indián, aki az Ifjúsági Park a generáció imzsánának megteremtésében rendszeresen kivette a részét a hatvanas évek óta.

A nemzeti radikalizmus és az Ifjúsági Park emlékezetének összefonódása – a hatvanas évekbeli értelmiség baloldali gyökereinek emlegetése ellenére – korántsem meglepő fordulat. Kelet-Közép-Európában a Szputnyiktól rettegő amerikai média fantáziája által létrehozott beatnik vagy hippi gyakorta jelenítette meg a hivatalos elvárásokkal szemben lázadó nacionalizmust a szocializmusban. Ebben az elbeszélésben a beatnik/hippi az ősi gyökereket képviseli, aki a mitikus múltat hozza felszínre a fogyasztás vagy a hierarchikus társadalomszemlélet elleni lázadással. Az Egyesült Államokban a magántulajdon és a háború/birodalomellenességet jelképező hippi fogalma a Szovjetunióban, Lvovban az ukrán nemzeti és regionális lázadás szimbólumává is vált.²¹ A Várbazár – az Ifjúsági Park és a nemzet romlását szimbolizáló Trianon így érhet össze egy egykor Ifjúsági Parkba járó beatnik/hippi elbeszélésében. Az Ifiparkba bejutni nem tudó, a fölötté álló Nagyfához járók emlékezetében a Trianon előtti ősi egység és maga a park egyúttal a romlás előtti állapotot is jelképezheti. Más megközelítésben a mitikus ősi kultúrát, a magyarság forrását, a politikai ellenállás

egységét. (Elfelejtve, hogy a programokat a KISZ szervezte, és az Országos Rendező Iroda hagyta jóvá.) Az Ifjúsági Park és a magyar beatgeneráció mitikus múltjának elképzése így olyan teret hoz létre a Kádár-kori kollektív emlékezetben, amely lehetőséget ad a lázadó, a közösségi vagy a nacionalista érzelmek kifejezésére is. A dicső múltra emlékezés történetei ezek, amelyek lehetővé teszik, hogy a Kádár-korszakot egyfelől a lehetséges világok legjobbjaként, másrészt az egyéni vagy csoportos ellenállás esélyeként is lehessen ábrázolni. Mintha a generáció emlékezeti helyének megteremtésére csak a mitizált, múltba révedő egység élménye által volna lehetőség.

■ JEGYZETEK

1. James Campbell: *This is the Beat Generation: New York, San Francisco, Paris*. University of California Press, Berkeley, 1999. 204–205; 259. A beat szó használatának megjelenéséhez köthető John Clellon Holmes: „This is the beat generation” című, 1952. november 16-án a *The New York Times*-ben megjelent cikke is. A cikk teljes szövege: <http://www.litkicks.com/Texts/ThisIsBeatGen.html> (utolsó letöltés: 2013. július 4.) Egy vele folytatott 1948-as beszélgetésben említette először Kerouac a beat nemzedék kifejezést. Peter Tamony: *Beat Generation: Beat: Beatniks*. *Western Folklore* 1969. 4. sz. 274–277.
2. Herb Caen, *San Francisco Chronicle*, 1958. április 2. <http://www.sfgate.com/entertainment/article/HOW-HERB-CAEN-NAMED-A-GENERATION-3018725.php> (u. l. 2013. július 4.)
3. Sükösd Mihály: *Hippivilág*. Kozmosz Kv., Bp., 1979. Bővített második kiadás: *Uő: Beat, hippí, punk*. Kozmosz Kv., Bp., 1985.
4. Részletesebb történetét lásd: Balázs Magdolna: *Az Ifjupark*. Budapesti Negyed 1994. 1. sz. 137–150. Ill. Horváth Sándor: *Kádár gyermekei. Ifjúsági lázadás a hatvanas években*. Nyitott Könyvműhely, Bp., 2009. 29–35.
5. Az első, parkot bemutató emlékkönyv 1984-ben jelent meg: Sebők János (szerk.): *Volt egyszer egy ifjupark. Emlékkönyv*. Lapkiadó Vállalat, Bp., 1984. (a továbbiakban Sebők (szerk.) i. m.) A beatnemzedéket megörökítő egyik első magyar film: *Ezek a fiatalok* (1967), rendezte: Banovich Tamás; *Extázis 7-től 10-ig* (1969), rendező: Kovács András.
6. Schuster Lóránt visszaemlékezése. In: Sebők (szerk.) i. m. 100.
7. A Radics-kultusz ápolásának egyik formája: <http://www.radicsbelaemlektarsasag.hu> (u. l. 2013. július 4.)
8. Sebők (szerk.): i. m. 159.
9. Az Ifjúsági Parkhoz kapcsolódó legismertebb, a korabeli Kék fény című televíziós rendőrségi műsorban is megjelenő „Nagyfa galéri felvonulás” volt. Erről bővebben: Horváth: i. m. 25–52.
10. Szabó László: *Megvédett rendbontók? Két ítélet és törvényességi óvás egy pécsi utcai botrány ügyében*. *Nép-szabadság* 1969. október 5.
11. Koltay Gábor: *Szörényi – Bródy. Az első 15 év*. Zeneműkiadó, Bp., 1980. 161.
12. Uo. 152–168.
13. *Álmodozások kora*. Interjú Szabó Istvánnal. In: Révész Sándor (szerk.): *Beszélő évek. A Kádár-korszak története. I.* (a továbbiakban *Beszélő évek*) Beszélő, Bp., 2000. 389.
14. Csörsz István: *Síríg tartsd a pofád. I.* Magvető, Bp., 1983. (2. kiad.) 244.
15. Ezt bizonyítják korabeli fogyasztási statisztikák alapján: Póty János: *A kommunizmus ígérete. Sajtóviták az 1960-as években*. *História* 1986. 5–6. sz. 26–29. és Valuch Tibor: *A „gulyáskommunizmus” mítosza és valósága. (A kádári konszolidáció hétköznapijai)*. In: Romsics Ignác (szerk.): *Mítoszok, legendák, tévhitek a 20. századi magyar történelemből*. Osiris, Bp., 2002. 361–390.
16. Magyar Országos Levéltár. M-KS-288.f. 36. cs. 1969. 13. ő.e. MSZMP KB. Kulturális osztály. Jelentés a tévénezők szokásairól. 1969. szeptember 29.
17. Uo. 9.
18. Kozák Gyula visszaemlékezése. In: Révész (szerk.): i. m. 307–323.
19. Kecskeméti visszaemlékezése. In: Révész (szerk.): i. m. 169.
20. „Nincs olyan mondat, amiben egyetértenék”. Gábor György és Láncki András vitája Rádai Eszter közreműködésével. *Mozgó Világ* 2008. augusztus. 56–66.
21. Hillary Pilkington: *Reconfiguring “the West”. Style and Music in Russian Youth Cultural Practice*. In: Uő et al. (szerk.): *Looking West? Cultural Globalization and Russian Youth Cultures*. Pennsylvania State University Press, University Park (Pa.), 2002. 165–200, 181; William Jay Risch: *Soviet ‘Flower Children’. Hippies and the Youth Counter-culture in 1970s L’viv*. *Journal of Contemporary History* 2005. 3. sz. 565–584.